

Studenterna och studiemedlen

Det har nu gått nio år sedan det gamla systemet med statsstipendier och statsgaranterade studielån avlöstes av det sk studiemedelssystemet, som arbetats fram av en utredning under Olof Palmes ordförandeskap. När detta infördes hälsades det allmänt som en viktig reform. Alla vuxna universitets- och högskolestuderande tillerkändes rätten att få del av samhällets studiesociala stöd. De studerande frikopplades från föräldraekonomin, som tidigare varit avgörande för rätten att er hålla statsstipendium. Återbetalningen spreds över en lång period, och stödet inflationsskyddades genom indexreglering. 25 procent av totalsumman skulle betalas ut som bidrag, resten som lån.

Under de första åren rönt det nya systemet onekligen stor popularitet. Genom att rätten till studiemedel var generell — i princip började studiestödet utgå så snart man skrivit in sig vid en högre utbildningsanstalt — verkade det i hög grad stimulerande på rekryteringen till högre studier. Först efterhand började dess avigsidor att uppenbaras.

Bidragdelen, som från början utgjorde 25 procent av totalbeloppet, hade — till skillnad från totalbeloppet — fixerats i kronor. Sedan 1965 har det legat stilla. Det har medfört, att bidragsandelens andel av totalbeloppet ständigt krympt. Nu är bidragsdelen nere i ca 16 procent. Som en följd härav har studieskuldssättningen ökat. I mitten av 1960-talet var en normal studieskuld efter tre à fyra års studier av storleksordningen 11 000 à 12 000 kronor. Idag lämnar de nyexaminerade aka-

demikerna universiteten med en studieskuld på i genomsnitt över 35 000 kronor. Inte sällan är den väsentligt högre.

En egenhet för studiemedelssystemet är att återbetalningen skall ske i fast penningvärde. Med nuvarande takt i penningvärdesförsämringen medför detta ofta att amorteringarna överhuvudtaget inte märks på skuldsaldot. Sedan årets amorteringar gjorts, räknas återstoden upp med inflationen, och det återstår en skuld som är större än före amorteringen!

Systemet är vidare så konstruerat, att det inte uppkommer någon ränta som är avdragsgill i deklarationen. Dessutom är återbetalningsskyldigheten beroende av makes inkomst och förmögenhet: man kan bli återbetalningsskyldig trots att man saknar inkomster, om nämligen maken har inkomster av viss storlek. Två mans amorteringar belastar idag tusentals unga akademikerfamiljer, trots att endast den ena har inkomst, och därtill ofta i ett arbete med låg lön.

Under senare år har man från de studerandes sida allt oftare försökt fästa politikernas uppmärksamhet på denna utveckling. Kan det vara meningen att studiemedlens värde skall urholkas mer och mer för varje år som går? Kan det vara rimligt att bidragsdelens värde ständigt sjunker, så att de som studerar idag får ett väsentligt mindre stöd än de som studerade vid mitten av 1960-talet? Är det försvarligt att skuldssättningen ständigt växer, samtidigt som akademikerarbetslösheten räknas i femsiffriga tal och samtidigt som många aldrig har en chans till

arbeten på den nivå och med de inkomster, som utbildningen var avsedd att leda till?

Regeringen har hittills vägrat att lyssna till dessa synpunkter. Dess representanter talar i stället om behovet av reformer inom vuxenutbildningen, om att det finns grupper som har det mycket sämre ställt (vilka?), om att det studiesociala systemet är det bästa i världen (det ansågs det vara när det infördes) och — mellan skål och vägg — om att den förvärvsarbetande delen av befolkningen inte är intresserad av att bekosta uppehållet för en massa studenter som bara talar om att göra revolution och kullkasta det kapitalistiska samhället. Eller för att uttrycka det mera rakt på sak: att spendera skattemedel på studenter är från politisk synpunkt dåligt använda pengar. Studenter är bråkiga och impopulära. De uppfattas — av en oupplyst allmänhet — fortfarande som privilegierade.

Den proposition om ändringar i studiemedelssystemet som regeringen beräknas lägga fram i mitten av mars innebär därför inga väsentliga förändringar. I bästa fall kommer de accelererande försämringarna att bromsas upp. På återbetalningssidan görs vissa förbättringar i syfte att dämpa skuld tillväxten. Men höjningen av studiebidraget blir av allt att döma symbolisk och återställer ingalunda det ursprungliga realvärdet. Det mesta förblir med andra ord vid det gamla.

Det är närmast ofattbart att regeringen vägrar att inse allvaret i den nuvarande situationen. Det är ovedersägligt att studenterna som kollektiv håller på att proletariseras. De upplever sig som motarbetade av statsmakterna, deras levnadsstandard sjunker, deras skulder fortsätter att växa. De går efter avlagd examen ut på en arbetsmarknad som inte efterfrågar deras tjänster. Alltfler börjar sitt vuxna liv i arbetslöshet eller i tillfälliga beredskapsarbeten utan ekonomisk och social trygghet.

Varför sviktar de ungas intresse för högre studier? Varför består den sociala snedrekryteringen? Kan det inte tänkas sammanhänga med att de studiesociala förhållandena under studietiden, och de ekonomiska förhållandena efter studierna verkar avskräckande på den som står i en valsituation? Har regeringen aldrig ställt sig frågan vad det beror på, att de socialdemokratiska kärpartierna numera är praktiskt taget obefintliga?

Få saker är mera gåtfulla än den socialdemokratiska regeringens försummelser på det studiesociala området. Dess handlande går stick i stäv både med gammal utbildningspolitisk tradition och med vanlig politisk självbevarelsedrift. Det vittnar väl taligt om hur socialdemokratin alltmer börjat tappa kontakten med förhållandena på viktiga samhällsområden. Det borde vara självklart att oppositionen också på detta område tar initiativet till nödvändiga reformer.